

ВІДГУК

офіційного опонента **Новальської Тетяни Василівни**,
доктора історичних наук, професора, професора кафедри
інформаційних технологій Київського національного
університету культури і мистецтв на дисертацію **Антонюк Оксани
Юріївни «Науково-бібліографічна діяльність Вінницької обласної
універсальної наукової бібліотеки ім. В. Отамановського в контексті
формування і розвитку інформаційно-комунікаційного простору
регіону (1966–2022)»**,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі
спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна, архівна справа

Актуальність дисертаційної роботи. Тема дослідження є актуальною в контексті розвитку сучасних інформаційних систем, де наукові бібліотеки відіграють ключову роль у забезпеченні доступу до знань та інформації. Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека ім. В. Отамановського (ВОУНБ ім. В. Отамановського) є одним із провідних інститутів регіональної інформаційної інфраструктури, який зазнав істотних змін за досліджуваний період. Науково-бібліографічна діяльність розглядається не лише як інструмент збереження культурної спадщини, але і як основа для наукового та освітнього процесу в регіоні.

У сучасних умовах інформаційно-комунікаційного простору, який є основою суспільної комунікації, детальне вивчення становлення та розвитку науково-бібліографічної діяльності бібліотек на регіональному рівні все більше актуалізується. Головна Бібліотека області виконує функції не тільки науково-інформаційного центру, але й є важливим культурно-просвітницьким осередком. Її роль у формуванні регіональної інформаційної системи стає дедалі важливішою в умовах розвитку цифрових бібліотек, цифрового обміну інформацією та інформатизації суспільства в цілому. В означеному контексті актуальність дисертаційної роботи Оксани Юріївни Антонюк, присвяченої розробці концептуальних засад розвитку науково-бібліографічної діяльності ВОУНБ ім. В. Отамановського на етапі цифровізації суспільства, є беззаперечною.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що вперше комплексно досліджено науково-бібліографічну діяльність Вінницької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Отамановського в контексті формування і розвитку інформаційно-комунікаційного простору регіону за період 1966 – 2022 років: з’ясовано стан наукового опрацювання теми, виявлено та проаналізовано сукупність документів з питань науково-інформаційної, бібліографічної, інформаційно-комунікаційної діяльності Бібліотеки, визначено внесок вчених в її дослідження; визначено основні історичні етапи науково-бібліографічної діяльності Бібліотеки: 1) 1966–1990 рр.; 2) 1991–2022 рр. з двома періодами: 1991–1999; 2000–2022 рр.; виявлено специфіку, основні види, форми і тенденції науково-бібліографічної діяльності на кожному з етапів; простежено вплив впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на інноваційний розвиток науково-бібліографічної діяльності Бібліотеки; схарактеризовано електронні бази даних (ЕБД); сформульовано вимоги до бібліографа в контексті цифровізації, підкреслено цифрову компетентність як умову ефективної професійної діяльності сучасного бібліотечного фахівця. Удосконалено наукові уявлення про історіографію питання та джерельну базу дослідження; визначено напрями формування ЕБД в умовах сучасних ІКТ.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони мають сприяти розробці нових стратегій розвитку бібліотек, вдосконаленню застосування інноваційних алгоритмів та стратегій розвитку бібліографічних досліджень. Теоретичні і практичні положення дисертації можуть бути використані в системі підготовки висококваліфікованих кадрів для інформаційної та бібліотечної галузей, у системі підвищення кваліфікації та перепідготовки бібліотечно-інформаційних фахівців. Крім того, результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення науково-бібліографічної діяльності як наукових, так і публічних бібліотек, що важливо для їх трансформації в умовах цифровізації суспільства.

Відповідно до мети, авторкою вдало сформульовані завдання дослідження, згідно з якими логічно побудована структура дисертації, що складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків. Список використаних джерел нараховує 823 найменувань, виглядає переконливо та достатньо для висвітлення предметної складової дисертаційної роботи. Досить ґрунтовними та презентаційними є додатки. Загальний обсяг роботи – 297 сторінок, з якого основний текст становить 188 сторінок, що відповідає встановленим вимогам.

Аналіз змісту дослідження. Дисертаційна робота демонструє оригінальне, цілісне та завершене дослідження, результати якого представлені в кінці кожного структурного розділу та узагальнені у висновках до наукової роботи. Важливим є те, що авторка не лише констатує результати, а й пропонує шляхи їх вирішення та застосування в подальшій науковій і практичній діяльності бібліотек.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, методологію й методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувачки, наведено відомості про апробацію дисертації та кількість публікацій авторки.

У першому розділі «Історіографія генези, джерельна база та теоретико-методологічні засади дослідження» розглянуто стан наукового опрацювання проблеми, ґрунтовно вивчено історіографію та джерельну базу дослідження науково-бібліографічної діяльності на всеукраїнському рівні та на прикладі конкретної бібліотеки – Вінницької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Отамановського, визначено методологічний інструментарій дослідження.

Дисертанткою ретельно виявлено, проаналізовано та узагальнено велику кількість друкованих та електронних мережових джерел за темою дослідження, серед яких праці не лише українських, але й зарубіжних вчених, що дозволило ґрунтовно дослідити проблеми розвитку науково-бібліографічної діяльності ВОУНБ ім. В. Отамановського, визначити напрями її трансформації під

впливом процесів інформатизації та цифровізації суспільства, довести значущість внеску провідних бібліотекознавців, бібліографознавців у формування теорії та практики науково-бібліографічної діяльності бібліотек.

Слід відзначити вдале застосування авторкою комплексу підходів і методів, що дозволило обґрунтувати теоретико-методичні засади науково-бібліографічної діяльності Бібліотеки як ключову підсистему в контексті формування і розвитку інформаційно-комунікаційного простору регіону.

На підтримку заслуговує, науково обґрунтоване трактування визначення «науково-бібліографічної діяльності», яку дисертантка розглядає, як галузь інформаційної діяльності, що об'єднує практичну, науково-дослідну, освітню та управлінську діяльність, спрямовану на створення, збереження, опрацювання та поширення бібліографічної інформації для ефективного задоволення інформаційно-знаннєвих потреб користувачів (суспільства) (с. 24). Це особливо актуально в умовах сучасного інформаційного суспільства, де швидкий доступ до достовірної інформації є критичним для наукового прогресу, освітнього процесу та культурного розвитку.

У другому розділі «Становлення та розвиток науково-бібліографічної діяльності 1966–1990 рр. ХХ ст.», висвітлено організаційні засади цього процесу, розглянуто етапи розвитку закладу. Особлива увага приділяється ролі науково-бібліографічних відділів у формуванні бібліографічної продукції та забезпеченні доступу до наукових знань.

Авторка наголосила та детально висвітлила участь Бібліотеки в написанні «Історії міст і сіл. Вінницька область», підкреслила, що ця робота значно вплинула на розвиток краєзнавства в регіоні, сприяла зростанню інтересу місцевого населення до вивчення власної історії, активному висвітленню та поширенню історичних джерел, розширенню краєзнавчої бібліографії й покращенню популяризації краєзнавчої літератури. Тут же авторка підкреслила важливість співпраці між архівними, освітніми та культурними установами задля збереження і популяризації історії та культурного надбання регіону. О. Антонюк зазначає, що «зважаючи на

проведену масштабну роботу, стало очевидним, що логічно було надалі активізувати розвиток краєзнавчої діяльності як у самій бібліотеці, так і на рівні Вінницької області» (с.63), що обумовило створення спеціального відділу, призначеного для виконання комплексу завдань у галузі краєзнавства, а це в свою чергу сприяло розвитку краєзнавчої діяльності в області

У процесі аналізу жанрово-видового складу бібліографічної продукції за період 1966–1990 рр., особливу увагу авторкою дисертації приділено застосуванню статистичного методу, що дозволило детально дослідити та класифікувати різні види бібліографічної продукції, створеної протягом цього періоду. Основними видами бібліографічної продукції виступають посібники загального характеру та комплексні видання, які включали літературу, що всебічно відображала життєдіяльність регіону або певні його аспекти. До них додавалися тематичні посібники, зміст яких був безпосередньо пов'язано з актуальними проблемами розвитку соціально-економічного та культурного життя регіону.

Також вагомою частиною бібліографічної продукції виступали методико-бібліографічні матеріали, які служили важливим інструментом для навчальних та наукових закладів. Ці матеріали сприяли поширенню науково-методичних знань та інновацій у бібліографічній сфері. Персональні посібники, присвячені видатним постатям краю, виконували важливу культурно-просвітницьку функцію, зберігаючи пам'ять про діячів, які зробили вагомий внесок у розвиток регіону та держави в цілому. Окрему роль відігравали інструктивно-методичні матеріали, що слугували рекомендаціями для бібліотечних працівників щодо ефективного ведення бібліографічної діяльності.

Доведено, що жанрово-видовий склад бібліографічної продукції цього періоду відображав багатогранність та глибину науково-бібліографічної діяльності, які орієнтовані на різні сфери життя регіону та його культурно-наукову спадщину.

Основними результатами третього розділу дисертації «Розвиток науково-бібліографічної діяльності в добу незалежності України 1991–

2022 рр.» є розкриття особливостей розвитку науково-бібліографічної діяльності в 1991–1999 рр., коли бібліотека адаптувалася до нових соціально-політичних умов та розширювала свою роль як науково-інформаційного центру. Досліджено перехідний період 2000–2022 рр. в умовах інформаційно-електронних трансформацій. Особливу увагу приділено цифровим технологіям, які кардинально змінили підходи до створення, зберігання та поширення бібліографічної інформації, розглянуто електронні бібліографічні ресурси як складники інформаційно-знаннєвого простору регіону, де акцент зроблено на ролі баз даних, електронної бібліографії у забезпеченні доступу до знань та інформації, а також на перспективних напрямках розвитку науково-бібліографічної діяльності.

Важливо зазначити те, що авторка акцентує увагу на взаємозв'язках Бібліотеки у, так званій, консолідованій корпоративній взаємодії бібліотек різної відомчої належності у регіоні, що забезпечує обмін вже створених електронних бібліографічних ресурсів власної генерації та дає змогу оптимізувати доступ до соціально-значущої інформації, сприяє підвищенню якості наукових досліджень (с. 153). Особливий акцент зроблено на партнерстві з університетськими науковими бібліотеками.

Авторкою дисертації наголошено, на вдосконаленні професійних вимог до бібліографів, цифрової компетентності, як необхідної умови ефективної діяльності висококваліфікованих бібліографів, здатних відповідати на виклики сучасного інформаційного суспільства. Це потребує постійного вдосконалення знань у сфері інформаційних технологій та електронних ресурсів, навичок пошуку, систематизації, оцінки та аналізу даних, вміння працювати з бібліотечними інформаційними системами, ЕК та ЕБД, орієнтацію в інтернет-просторі, питаннях кібербезпеки. Важливими є комунікаційні навички, аналіз і візуалізація даних, вміння ефективно працювати з інформацією, критично та аналітично її сприймати (с. 174).

Основні наукові положення і результати дисертації підтверджені потужною теоретичною та емпіричною базою, а також висновками до кожного розділу. Загальні висновки подані згідно з авторською концепцією, вони свідчать про досягнення мети й завдань дослідження, містять основні наукові здобутки дисертантки та конкретні рекомендації щодо подальшого розвитку Бібліотеки.

Повнота викладу основних положень результатів дослідження в публікаціях автора. Основні наукові результати, висновки й рекомендації дисертації повно викладено в 27 наукових публікаціях, серед яких 3 наукові статті у провідних фахових виданнях, визначених МОН України, 2 статті у наукових виданнях зарубіжних держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку Європейського Союзу (Румунія, Польща), 15 матеріалів міжнародних та всеукраїнських наукових конференцій, які відбулися у період з 2021 по 2023 р. у містах Київ, Вінниця, Хмельницький, Острог, Дніпро, 7 матеріалів (хронологічні довідники, бібліографічні видання) додатково висвітлюють результати дослідження.

Відсутність порушень академічної доброчесності. В процесі перевірки дисертаційної роботи та наукових публікацій, зарахованих за темою дисертації, порушень академічної доброчесності не виявлено. Зокрема не виявлено академічного плагіату, самоплагіату, елементів фабрикації та фальсифікації. По всьому тексту дисертаційної роботи автором застосовано посилання на його публікації та публікації інших авторів, нормативні документи та інші джерела.

Разом із позитивною оцінкою роботи слід висловити деякі зауваження:

1. У першому розділі дисертаційної роботи варто було б виділити окремий підрозділ, присвячений понятійно-категоріальному апарату дослідження. Це дозволило б систематизувати дефініції ключових термінів, оскільки наразі вони розкидані по різних розділах роботи. Такий підхід забезпечив би

більш чітку структуру та полегшив би розуміння основних понять, на яких базується дослідження.

2. У розглянутій концепції типологічної класифікації електронних видань, за авторством кандидата наук із соціальних комунікацій М. Женченко, дисертантка проаналізувала електронну бібліографічну продукцію Бібліотеки. Було б доцільно детальніше розглянути питання адаптації типологічної класифікації електронних видань до потреб різних категорій користувачів. Це допомогло б забезпечити індивідуалізований підхід до доступу інформації, враховуючи різні рівні підготовки та інтересів аудиторії. Такий аналіз сприяв би вдосконаленню ефективності використання електронних ресурсів, особливо в умовах цифрової трансформації та розширення інформаційних форматів.

3. У дослідженні авторки спостерігається значна увага до позитивних аспектів розвитку науково-бібліографічної діяльності Бібліотеки. Проте, враховуючи досліджений період 1966–2022 рр., слід було б висвітлити й проблеми та прорахунки, для створення збалансованої картини розвитку Бібліотеки для глибшого розуміння історичного контексту.

Проте, наведені зауваження не зменшують теоретичну та практичну значущість дисертації. Робота Оксани Юріївни Антонюк «Науково-бібліографічна діяльність Вінницької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Отамановського в контексті формування і розвитку інформаційно-комунікаційного простору регіону (1966–2022)», є оригінальним, самостійним і завершеним науковим дослідженням актуальної проблематики, результати якого відповідають критеріям новизни та достовірності, мають вагоме значення для подальшого вдосконалення бібліотечно-інформаційної науки, практики та освіти.

Зміст дисертації відповідає спеціальності 029 — Інформаційна, бібліотечна та архівна справа, а також вимогам МОН України до

кандидатських дисертацій, що викладені в пп. 5-9 Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 341 від 21.03.2022 р. , а її авторка – Антонюк Оксана Юріївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 029 – Інформаційна, бібліотечна та архівна справа.

Офіційний опонент:

доктор історичних наук,

професор, професор кафедри

інформаційних технологій

Київського національного університету

культури і мистецтв

 Т.В. Новальська

Підпис	
Начальник ВК	
“ ”	

